

НИР //Совершенствование оценки деятельности НИИ и КБ: Материалы конференции. - М.: МДНТН, 1984. - С.125-127

13. А.А.Коренной, В.И.Карпов. Курс инновационного менеджмента: Киев: НИИ Статистики, 1997- 336 с

14. Цыгичко А.Н. Новый механизм формирования эффективности. -М.: Экономика. 1990. - 192 с

15. Пфанцагль И. / при участии Баумана В., Хубера Г./ Теория измерений / Под ред. С.В.Овчинникова –М.: Мир, 1976. – 248 с

16. Про затвердження Методики визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво Спільний наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України та Мінфіну України від 25 вересня 2001 р. 218/446 // Електронний ресурс http://www.minregionbud.gov.ua/ib/bul/02_n01/i01_04.htm

Семанюк В. З.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри аудиту, ревізії та контролінгу

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ

В умовах глобалізації значно зростає роль інформації як важливого інструменту підвищення ефективності функціонування підприємств.

Одним з найважливіших факторів впливу на функціонування та розвиток підприємств в цілому, та окремих бізнес-процесів зокрема, є результат прийняття управлінських рішень, а, отже, результат інформаційного забезпечення менеджменту та функціонування облікової системи як основи цього процесу. Ефект її функціонування залежить від інструментів пошуку, обробки, зберігання і розповсюдження інформації. Іншими словами, рівень ефективності облікової системи виражається у прирості ефекту від використання інформації за рахунок впорядкування інформаційних зв'язків між інформуючою і інформованою системами.

Релевантна інформація являється поштовхом для ефективного функціонування підприємства як виробничої системи.

Від ефективності функціонування облікової системи залежить ефективність процесу управління, без чого неможливо укріпити свої позиції на зовнішньому та внутрішньому ринку, досягти росту конкурентоздатності, адже світова економіка ставить високі вимоги до корпоративного управління, технологій інформаційного забезпечення, внутрішньофірмових стандартів облікової роботи, які можна задовольнити лише за наявності відповідної теоретичної, методологічної та організаційної бази. Підвищення якості та ефективності облікового забезпечення управління неможливо та й не доцільно досягати за допомогою посилення контролю, адже в умовах екстенсивного росту важливо не лише забезпечити якість облікового процесу, а досягти постійного росту якості облікових процедур.

Таким чином, актуальною стає проблема ефективності облікової системи, що стосується вивчення її теоретичних передумов, розробки організаційного і методологічного забезпечення в сучасних умовах розвитку економіки, що обумовлює необхідність удосконалення нормативно-правової бази та посилення вимог до якості обліку.

Дослідженню ефективності функціонування облікових систем та їх якості присвячено праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, різні аспекти проблеми інформаційного забезпечення менеджменту знайшли висвітлення в роботах О.П. Кундрі-Висоцької, Т. І. Алачової, Л. В. Балабанової, А. Г. Загороднього, Л.О. Сухаревої, К.О. Закалінської, Л. М. Крамаровського, В. Ф. Максимової, С.М.Бичкової, Е.Ю.Ітигилова, А.С.Крутової та інших науковців. При цьому, віддаючи належне їх здобуткам, варто зазначити, що в основному досліджувалися питання якості облікової інформації, а проблема ефективності функціонування системи обліку залишається актуальною і недостатньо вивченою.

Так, Л.О. Сухарева та К.О. Закалінська досліджують проблеми удосконалення та поглиблення знань стосовно теоретичних та

методологічних основ оцінки якості системи обліку при здійсненні аудиту та пропонують параметричну модель якості системи обліку, визначаючи якість системи обліку як сукупність властивостей і характеристик основних елементів системи обліку, рівень яких формується посадовцями в процесі збирання, обробки і узагальнення обліково-економічної інформації про операції та процеси з метою складання фінансової звітності [5]; Л. М. Крамаровський та В. Ф. Максимова досліджуючи якість бухгалтерського обліку, пропонують методику її визначення яка є надто трудомісткою та застосуванням лише до підсистеми фінансового обліку [4]. С.М.Бичкова, Е.Ю.Ітигилова [2] та А.С.Крутова розглядають якість бухгалтерської інформації як критерій задоволення інформаційних потреб споживачів [3].

Ефективне використання інструментарію – забезпечення позитивного впливу на загальні якісні характеристики облікової інформації, що використовується в корпоративному управлінні вважає О.П. Кундря-Висоцька [1], і зауважує, що причиною опрацювання інструментарію є забезпечення його позитивного впливу на загальні якісні характеристики облікової інформації, що використовується в управлінні. Йдеться, передусім, не про нові інструменти, а про їх “новий якісний зміст”, продиктований сучасними параметрами ринкової трансформації економіки. Внаслідок цього має відбутися суттєве оновлення методології обліку, що в кінцевому підсумку призведе до високого рівня результативності облікової інформації, яка б відповідала тим вимогам, які продиктовані у принципах обліку.

Найбільш близька до проблем ефективності системи обліку «Методика оцінки ефективності організації бухгалтерського обліку на сільськогосподарському підприємстві» за редакцією В.М. Жука, де розглядається: методика оцінки ефективності функціонування бухгалтерської служби; стану організації обліку на підприємстві, здатності його бухгалтерської служби ефективно забезпечувати інформацією економічну роботу та інші функції управління. Оцінка ефективності бухгалтерського обліку будується на аналізі комплексу запропонованих показників.

Що ж таке ефективність? І чи можна визначити ефективність облікової системи підприємства? Економічна енциклопедія визначає ефективність як здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили його отримання [8, 508]. Звідси, система обліку має бути економічно вигідною, тобто витрати на її функціонування мають бути меншими за витрати підприємства через її відсутність. Однак такий оціночний показник недосконалий, адже він не характеризує інформацію з точки ефективності її використання, для чого потрібна певна система вимірників.

Ефективність використання інформації – це той ефект, який був отриманий як різниця між результатом використання інформації та витратами на її отримання. До ефекту інформаційної діяльності необхідно віднести і ефект від використання додаткової інформації, яка не була отримана внаслідок відсутності необхідної технології [10].

При визначенні ефективності використання інформації, слід враховувати його змістовну частину, тобто реальний, або розрахований ефект, який досягається користувачем інформації у результаті її використання. Ефект використання інформації являє собою реалізовану частину економічного потенціалу інформації.

У свою чергу ефект інформаційної діяльності і ефект використання інформації складаються із економічного, технічного, соціального та інших ефектів.

Під інформаційною ефективністю ми розуміємо сукупний ефект від інформаційної діяльності і використання інформації, оскільки інформаційна діяльність розглядається нами через призму прийняття ефективних управлінських рішень. В такому випадку ключову роль відіграє не тільки те, наскільки ефективно працює інформаційна інфраструктура сама по собі, але і те, наскільки вона сприяє досягненню поставленої меті [6, с. 28-29].

Якщо ефективність функціонування є ступенем досягнення мети, то мета, в загальному випадку, є бажаним станом чого-небудь, а досягнення

мети є переходом від існуючого стану у бажаний. Проте для того, щоб від існуючого стану перейти саме у бажаний, а не у будь-який інший стан, необхідне управління таким переходом.

Будь-яка система (в даному випадку – облікова система) може бути подана як кібернетична система. Кібернетика – наука про оптимальне управління складними динамічними інформаційними системами, де під управлінням розуміється стратегія досягнення мети, а під інформаційними системами – системи з домінуючими інформаційними зв'язками, причому система будь-якого рівня несе у собі ознаки нижчих рівнів.

Згідно теорії кібернетики, в основі управління складними системами лежить принцип, згідно якого будь-яка складна система являє собою інформаційну єдність, яка є керованою і керуючою підсистемою. Управління складною системою завжди засноване на замкненому інформаційному циклі перетворення інформації від вихідних показників до керуючих взаємодій і отримання зворотного зв'язку.

При дослідженні природи інформації використовуються два основні підходи:

1. Атрибутивний визначає інформацію як властивість рухливої матерії, складову структури, упорядкованість і різноманітність її станів.
2. Функціонально-кібернетичний розглядає інформацію як властивість визначеного класу інформаційної системи, яка виникає і збагачується у процесі становлення, розвитку цих систем, їх функціональної взаємодії між собою і зовнішнім світом [10].

Якщо у віданні суб'єкта управління знаходиться складний об'єкт і управління відбувається в середовищі з великою кількістю складно визначених чинників, що впливають на процес цілеспрямованих перетворень, то значним може бути час інформаційного циклу. Ситуація ще може ускладнитися тим, що суб'єкт управління намагається перетворити складний об'єкт управління, використовуючи недосконалі інструментарії інформаційної роботи. У такому разі для збору інформації від багатьох

елементів об'єкту управління і зовнішнього середовища буде необхідно багато часу. Не менше його необхідно і на інтерпретацію, і аналіз одержаної інформації, і доведення плану дій до всіх елементів об'єкту управління [7, 56-58].

Загалом інформація характеризується двома загальними ознаками:

- ✓ кількісною ознакою інформації;
- ✓ якісною ознакою інформації.

Кількісна ознака інформації передбачає можливість визначати її одиниці виміру, обсяги, трудомісткість отримання, технічні засоби, що необхідно використовувати в процесі документування. У свою чергу якісна ознака інформації обумовлює формулювання вимог щодо її створення в розрізі окремих класифікаційних груп (за об'єктами обліку, за структурою, за охопленням видів діяльності за сегментами, залежно від функцій системи управління і т. і.) враховуючи якісні вимоги користувачів [9].

Разом з тим, вмюючи розрахувати вартість інформації, ми змогли б визначити на її основі витрати на проведення облікових дій, а також, знаючи вартість певної інформації, могли б надати перевагу іншим інструментам та методикам і витратили більше зусиль на те, що не вимірювали раніше.

Інформація має свою вартість для управління, і це підтверджують такі тези: 1). інформація знижує рівень невизначеності; 2). Інформація впливає на поведінку людей що теж має економічні наслідки (біхевіористичний підхід); 3). Інформація за певних умов сама володіє ринковою вартістю. Зниження ентропії (невизначеності) дозволяє приймати вдалі та більш обґрунтовані управлінські рішення

Таким чином, ефективна система обліку повинна забезпечити надійну інформацію, яка необхідна для успішного керівництва діяльністю суб'єкта господарювання; збереження активів і документів – уникнення фактів крадіжок, псування та нецільового використання майна, знищення і розголошення інформації (в тому числі тієї, що міститься в облікових регістрах, комп'ютерних базах даних); ефективність господарської діяльності

– виключення шляхом контрольних процедур дублювання, невиробничих витрат, нераціонального використання всіх видів ресурсів; оптимізація податкових платежів, зміцнення розрахункової дисципліни; відповідність визначеним обліковим принципам – обов'язкове виконання працівниками встановлених на підприємстві інструкцій і правил, а також вимог нормативних документів.

Проте визначення ефективності системи обліку це проблема, вирішенню якої необхідно приділити увагу вченим – економістам, для оцінки невизначеності, ризику і вартості інформації.

Для того щоб облікова діяльність не здавалася баластом керівництву та отримала позитивну оцінку з їхнього боку, працівники самі повинні визначити рентабельність своєї діяльності з врахуванням реального внеску в процес прийняття рішень, збалансувати результат від своєї діяльності з витратами, тобто, визначити економічний ефект і економічну ефективність своєї діяльності.

Вся безліч позитивних економічних ефектів інформації приводиться до трьох основних складових:

- ✓ ефекту створення та впорядкування інформаційних комунікацій;
- ✓ ефекту використання інформації в менеджменті;
- ✓ підвищенню ефективності процесів в самій обліковій системі.

У першому та другому випадку позитивний економічний ефект досягається у безпосередніх користувачів послугами інформації, або облікової системи, як безпосередньо в системі управління, так і у зовнішніх користувачі інформації, перш за все за рахунок змістової цінності інформації, її адекватності потребам користувачів.

У третьому – ефект носить внутрісистемний характер, тобто досягається всередині облікової системи або інформаційної мережі за рахунок удосконалення організації, технології, підвищення рівня механізації і автоматизації інформаційних процесів, кваліфікаційного рівня виконавців.

Дія цих ефектоутворюючих факторів проявляється, по-перше, у формі економії ресурсів, а по-друге, у формі попередження або зниження економічних втрат, які виникають через низький рівень інформованості системи менеджменту.

Очевидно, що економічна оцінка результативності обліку здійснюється з позиції користувачів інформації різних рівнів і функціонального призначення, а також з позиції самої системи обліку.

Вибір певного елемента в якості оцінюючого критерію визначається цілями оцінки. Так, для визначення оптимальних технологічних режимів обслуговування, вибору технічних засобів реалізації інформаційних систем пріоритетною стає оцінка економічності функціонування облікової системи. Для оцінки пріоритетності різних видів і форм інформаційного обслуговування вирішальну роль відіграє позитивний результат, досягнутий у користувачів за рахунок створення інформації. Для оцінки кінцевих результатів облікової діяльності, безпосереднього задоволення інформаційних потреб користувачів особливе значення має ефект використання інформації в процесі прийняття управлінських рішень різного роду користувачами.

Література:

1. Кундря-Висоцька О.П. Методологічні особливості обліку в системі корпоративного управління [Електронний ресурс] – Режим доступу до журналу:

www.dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/960/1/PPRBS_25_12.pdf

2. Бычкова С. М. Понятие "качество" в аудите и бухгалтерском учете / С. М. Бычкова, Е. Ю. Итыгилова // Аудиторские ведомости. – 2005. – N 3. – С. 75-81

3. Крутова, А.С. Вплив якості бухгалтерського обліку на якість аудита / А.С. Крутова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та

послуг [Текст]. Вип. 1. : зб. наук. праць / відповід. ред. О.І. Черевко . – Х. : Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2008 . – С.8-17.

4. Оценка качества бухгалтерского учета на предприятиях [текст]: монографія / Л. М. Крамаровский, В. Ф. Максимова – М.: Финансы. и статистика, 1990. – 191 с.

5. Сухарева Л.О. Аудит: оцінка якості системи бухгалтерського обліку: Монографія / Л.О. Сухарева, К.О. Закалінська. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2009. – 263с

6. Кузьмін О. Є. Формування і використання інформаційної системи управління економічним розвитком підприємства: Монографія / О. Є. Кузьмін, Н. Г. Георгіані – Львів: Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2006. – 68 с.

7. Інформаційні системи і технології в економіці / За ред. В.С.Пономаренка. – К.: ВЦ „Академія”, 2002. – с. 56-58.

8. Економічна енциклопедія: [у 3-х т.]. – Т.1 / редкол.: Мочерний С.В. (відп. ред) [та ін.]. – К., 2000. – 864 с.

9. Кузнецова С.А. Синергізм в інформаційній перспективі державних та приватних фінансів: підходи та принципи // Бюлетень міжнародного нобелівського економічного форуму. 2011. № 1 (4) – www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/bmnef/2011_1_4/31.pdf

10. Завізена Н.С. Інформаційна ефективність функціонування регіональних економічних систем – [електронний ресурс] – режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2010_35/Zm/8PDF.pdf